

дагогическая психология: Хрестоматия: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Сост. И.В. Дубровина, А.М. Пригожин, В.В. Зацепин. – М., 2001. – 128 с.

Богдана БИСТРОВА,
викладач

АНОТАЦІЯ

Верзіна А. Інноваційні технології у методиці викладання іноземних мов

Стаття присвячена застосуванню інноваційних технологій у методиці викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах та критерій орієнтації на сучасну дійсність.

SUMMARY

Verzina A. The innovational technologies in the foreign language teaching principles

This article deals with application of advanced technology in foreign languages teaching. It is about of adaptation of foreign students to mention of environment.

ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРЯМОГО МЕТОДУ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПРОЦЕСІ ЇЇ ВИВЧЕННЯ

Актуальність теми. Вивчення здобутків науковців в теорії та практиці викладання іноземних мов є актуальним на будь-якому етапі вивчення іноземної мови. Історії методики викладання іноземних мов відомі численні спроби знайти найбільш ефективні та раціональні методи навчання іноземним мовам. Найстаровиннішим і водночас найбільш примітивним був природний метод, який отримав назву 'метод гувернантки' (Л.В. Щерба, Л.С. Панова). Цей метод базується на уявленні про засвоєння дитиною своєї рідної мови. Іноземна мова засвоювалась шляхом наслідування готових зразків, багаторазово повторюючи почуте і шляхом побудови за аналогією з тим, що вивчено напам'ять. Такий природний метод мав чисто практичні цілі навчити говорити та читати прості легкі тексти. Цей метод був запропонований як такий, що виключав рідну мову з процесу навчання іноземної мови. Він став основою методів викладання, які з'явилися у вісімдесяти роки XIX століття, коли відбулася реформа навчання іноземних мов.

Постановка проблеми. Та все ж, незважаючи на значну кількість праць науковців практиків, питання вибору найефективніших методів навчання для забезпечення усного мовлення у процесі вивчення іноземної мови особливо у студентів технічних навчальних закладів залишається відкритим для доопрацювань, розвитку та дискусій на конференціях.

Мета дослідження – вивчити, детально розглянувши методи, з обмеженим використанням рідної мови у процесі вивчення іноземних мов та відшукати переваги таких методів, що забезпечують здобуття навичок іншомовного говоріння.

Основна частина. Методи викладання іноземної мови, які передбачають обмежене використання рідної мови у процесі її викладання відрізняються від перекладних методів, які в свою чергу створили передумову методики навчання рецептивного мовлення, перш за все

© Б. БИСТРОВА, 2009

читання. Спостерігаються деякі протилежні тенденції у методів з обмеженим використанням рідної мови у процесі викладання по відношенню до перекладних методів.

Звертаючись до історії розвитку методики викладання іноземних мов бачимо, що спосіб засвоєння мовних явищ шляхом перекладу на рідну мову був передумовою створення порівняльного методу викладання іноземних мов у справжньому значенні цього слова. Порівняльні методи мали різні назви: наочно інтуїтивний, природний, натуральний, прямий. В методичній літературі на позначення цих методів найчастіше вживаються терміни 'прямий' і 'натуральний'. Натуральний метод по своїй суті є різновидом прямого. Розвиткові прямого методу сприяли досягнення мовознавства та психології. Історія методики констатує, що перекладні методи не можуть забезпечити здобуття навичок іншомовного говоріння в процесі вивчення іноземних мов [3; 7].

Назва "прямий метод" з'явилася тому, що прихильники цього методу намагалися асоціювати лексичні одиниці іноземної мови безпосередньо з їх значенням, оминаючи рідну мову, у навчальному процесі. Спочатку цей метод стосувався навчання лише усного мовлення. Згодом почали ставити і інші практичні цілі, зокрема навчання читання. Об'єктом навчання стала жива іноземна мова. Залучаючи рідну мову, стверджували прихильники прямого методу, ми не зможемо сформувані у тих, хто навчається, відчуття чужої мови. Такий шлях вивчення мови вбачався більш простим і більш коротким. Проводячи аналогію з природним способом засвоєння рідної мови прихильники методу знаходили підтвердження правильності цих положень. Для того, щоб створити умови, аналогічні тим, які існують при засвоєнні рідної, очевидно, необхідність відтворення відповідного мовного середовища на заняттях з іноземної мови. Викладання здійснюється лише іноземною мовою, використання безперекладного розкриття значень лексичних одиниць та граматичних явищ з використанням різних засобів наочності. Засвоєння нового матеріалу базується на використанні мовних зразків і побудови речень за аналогією, моделюючи подібне. В процесі навчання слухаючи і повторюючи зразки, читаючи тексти студенти повинні самі виводити з них правила, з подальшим перетворенням їх у цілісну систему. Створення лексичного запасу потребує використання контексту у зв'язку з тим, що слова багатозначні. Розуміючи той факт, що мова складається не з слів, а з речень, ми у процесі навчання забезпечуємо створення грамотного лексичного запасу у студента. Стосовно навчання лексики прихильники методу керувались положеннями психологічної лінгвістики [1; 50].

Основною метою прямого методу, який не передбачає використання рідної мови в процесі вивчення іноземних мов, є оволодіння навичками іншомовного говоріння та застосування їх в реальному житті, зокрема в професійній сфері. Цей метод покликаний забезпечити ініціативне говоріння.

Ініціативне говоріння – це звичайно поняття, яке характеризує ступінь володіння вмінням усного говоріння, як одного з спеціальних навчальних вмінь, або ж як ще їх називають навчальних дій притаманних процесу вивчення мови взагалі і іноземної в тому числі. Ініціативне говоріння передбачає впевненість у веденні розмови на будь-яку тему; уміло починати розмову, підтримувати її та вдало вийти з неї, якщо того вимагає ситуація. Ініціативне говоріння передбачає здатність широко використовувати репліки під час розмови, ставити запитання та відповідати на них, логічно будувати монологічне висловлювання.

Прямий метод супроводжується рядом труднощів та має ряд недоліків: 1) перешкодою стає і абсолютне усунення рідної мови з процесу вивчення іноземних мов; 2) при сформуванні мислення іноземною мовою слід врахувати, що основні категорії мислення, у тих хто вивчає мову вже сформовані і вони є спільні в усіх людей, які розмовляють різними мовами; 3) не слід перебільшувати роль усного мовлення по відношенню до інших видів мовленнєвої діяльності; 4) перебільшення ролі індукції як єдиного способу засвоєння граматичних правил, тобто коли самостійне виведення правил за зразками, моделями лексичних структур буде єдиним способом опанування, стане на перешкоді засвоєння іноземної мови. Цей шлях дуже важкий і вимагає великих затрат часу.

Позитивною стороною методу, який обмежує використання рідної мови у процесі вивчення іноземних мов можна вважати наступне: 1) жива мова є об'єктом навчання і засвоєння її розглядається, як розвиток умінь спілкування цією мовою; 2) широко використовуються засоби наочності для штучного відтворення іншомовного середовища на заняттях з іноземної мови; 3) в процесі розробки, розвитку та подальшого удосконалення методу створено величезну кількість ефективних методик, тренувальних вправ для вивчення іноземних мов без використання рідної мови та з обмеженим її використанням, які успішно використовуються, постійно удосконалюються через свою ефективність та високу результативність.

Через актуальність прямих методів та їх постійний розвиток на зміну прямим методам прийшли непрямі методи, які маючи принци-

пову основу прямих, суттєво від них відрізняються залежно від цілі навчання. Розробляються методики репродуктивного оволодіння мовою за Г.Пальмером і рецептивного оволодіння мовою за М.Уестом. Пальмер поділяє відоме положення прямого методу про аналогію вивчення іноземної мови з природнім засвоєнням рідної. Основним способом вивчення мови за Пальмером є підсвідомий особливо на ранньому етапі, а основним принципом у нього залишається інтуїтивний підхід до засвоєння іноземної мови. Методика вивчення іноземної мови шляхом читання за М.Уестом мала широке поширення в 30–40 роки. ХХ століття. М. Уест вважав рецептивні форми оволодіння мовою первинними. Розуміння того, що говориться завжди передує вмінню самому сказати теж саме. Рецептивні форми оволодіння мовою значно легші за репродуктивні так як вони потребують менше розумових зусиль з боку, тих хто навчається [3; 4 – 6].

З двох видів рецептивного володіння іноземною мовою читання та слухання значно легшим є читання, оскільки тут немає необхідності сприймати різні варіанти вимови, та й читати можна в доступному темпі і перечитувати те, що не зрозуміло. Таким чином, читання за М. Уестом є основою навчання і водночас шляхом навчання. Через читання можна оволодіти говорінням.

Виходячи з вище поданого аналізу нас цікавить питання про те, в якій же мірі слід використовувати рідну мову або наскільки доцільно обмежувати її використання у процесі вивчення іноземних мов. Слід зауважити, що ми маємо справу зі студентами немовних вищих навчальних закладів. Студенти таких навчальних закладів вивчають іноземну мову за професійним спрямуванням. Перш за все необхідно зауважити, що важливу роль у відповіді на це питання зіграє до вузівський рівень підготовки студентів. З нашої точки зору сучасні методики викладання не виключають повністю використання рідної мови при вивченні іноземної.

Серед дослідників існує думка про те, що використання рідної мови на заняттях з іноземної мови є доречним в таких випадках: 1) при поясненні складних понять, 2) при тлумаченні значення незнайомих слів та виразів, 3) для узагальнення та уточнення зроблених студентами важких правил граматичних форм, 4) для інструкцій до складних граматичних завдань, 5) навчання транскрипції та вимови, 6) при поясненні стратегії читання [5; 29 – 30].

Проаналізуємо вище описане. Що стосується пояснення складних понять та тлумачення значення незнайомих слів та виразів, то використання перекладу на рідну мову може бути продуктивним засобом при

поповненні словникового студента, що вивчає іноземну мову. На практиці часто доводиться звертатися до цього засобу для досягнення поставлених цілей. Узагальнення та уточнення зроблених студентами важких правил граматичних форм навчання дійсно може передбачати часткове використання рідної мови для того, щоб переконатися в повному усвідомленні та розумінні граматичних форм студентами.

З нашої точки зору при вивченні транскрипції та вимови особливої потреби у використанні рідної мови не має, але у спростовуванні її доцільності потреби також не має. Думка про те, що інструкції до складних тренувальні граматичні завдання можуть передбачати використання рідної мови, спростовується на практиці ми бачимо, що для повного розуміння завдання ефективніше використовувати зразок виконання завдання.

Щодо пояснення стратегії читання рідною мовою. Саме читання проводиться таким чином, щоб охоплювати текст певними уривками шукаючи певну інформацію і зупинятися лише тоді, коли знаходиться необхідна інформація. Такий підхід до читання розвиває інтуїцію, відчуття іноземної мови. Розуміння тексту можна досягти інтуїтивним шляхом, на основі здогадки, без використання аналізу, який міг би допомогти в точному розумінні тексту. Загальне, дифузне розуміння тексту передбачає вивчення граматики без будь-яких узагальнень, головним чином шляхом здогадки про значення граматичних форм з контексту.

Для того, щоб розвивати іншомовне говоріння через читання текстів читання слід проводити в три етапи: *перший* підготовчий, або перед читання; *другий* сам процес читання; *третій* – після читання передбачає перевірочні вправи на розуміння прочитаного тексту [2; 38]. На першому етапі вправи націлені на усунення можливих труднощів лексичного, фонетичного чи граматичного характеру та на прогнозування змістової інформації тексту. Як результат цього етапу є засвоєння лексичних одиниць та граматичних форм, що використовуються в тексті. Другий етап є саме читання. Слід зауважити, що тут головне розуміння тексту. А в залежності від рівня студентів можна відпрацьовувати та удосконалювати різні техніки читання. Третій етап допомагає проконтролювати, як студенти зрозуміли зміст прочитаного тексту, а також вправ спрямованих на засвоєння мовних засобів, що забезпечують формування навичок оперування цими засобами у процесі мовлення. Використовуються вправи, які базуються не тільки на текстовій інформації, а й такі, що базуються на інформації з додаткових джерел, просто пов'язаній тематикою з текстом

Існує багато видів діяльності на заняттях з іноземних мов, які потребують допомоги рідної мови, найчастіше у формі перекладу. Взагалі використання рідної мови при вивченні іноземної залежить від рівня іноземної мови та загального освітнього рівня студентів, що її вивчають.

Переклад тексту, що зазвичай використовується на заняттях з іноземної мови, проводиться у двох напрямках: з іноземної мови на рідну та навпаки. Ефективнішим, з точки зору здобуття навичок іншомовного спілкування, є використання перекладу тексту з рідної мови на іноземну. Такий вид діяльності на заняттях з іноземної мови за професійною тематикою сприяє висловлюванню власних думок іноземною мовою, що забезпечить студентам можливість спілкуватися іноземною мовою у майбутній професійній діяльності [4; 21]. Переклад з іноземної мови на рідну краще замінити на просто читанням з подальшим контролем розуміння прочитаного через відповідні вправи, через анотування чи реферування.

Висновки. З нашої точки зору сучасні методики викладання не повинні виключати повністю використання рідної мови. Багато видів діяльності потребують суттєвої підтримки у вигляді перекладу на рідну мову. При вивченні іноземної. з процесу вивчення іноземних мов абсолютне усунення рідної мови іноді стає перешкодою. При сформуванні мислення іноземною мовою слід врахувати, що основні категорії мислення, у тих хто вивчає мову вже сформовані і вони є спільні в усіх людей, які розмовляють різними мовами. Також не слід перебільшувати роль усного мовлення по відношенню до інших видів мовленнєвої діяльності. Перебільшення ролі індукції як єдиного способу засвоєння граматичних правил, тобто коли самостійне виведення правил за зразками, моделями лексичних структур буде єдиним способом опанування, стане на перешкоді засвоєння іноземної мови. Цей шлях дуже важкий і вимагає великих затрат часу.

Позитивною стороною методу, який обмежує використання рідної мови у процесі вивчення іноземних мов можна вважати наступне: об'єктом навчання є оригінальна мова і засвоєння її розглядається, як розвиток умінь спілкування; для штучного відтворення іншомовного середовища на заняттях з іноземної мови; широко використовуються засоби наочності; створено величезну кількість ефективних методик, тренувальних вправ для вивчення іноземних мов без використання рідної мови та з обмеженням її використан-

ням, які успішно використовуються, постійно удосконалюються через свою ефективність та високу результативність. Рівень підготовки, як мовної, так і загальноосвітньої підготовки студентів залежить від ефективності та результативності методик.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Артёмов В.* Психология обучения иностранным языкам – М., 1969. – 464 с.
2. *Бородіна Г., Бовчалюк Я.* Система і характер вправ професійно-орієнтовного підручника для інтенсивного навчання читання // *Іноземні мови* – 2000. – №3. – С. 37 – 39.
3. *Панова Л.* Основні етапи розвитку методики навчання іноземних мов у XIX–XX ст. – Ніжин, 1999. – 18 с.
4. *Brown, H.D.* 2000. *Principles of Language Learning and Teaching.* 4th ed. White Plains, NY: Addison Wesley Longman: 19-22p.
5. *Schweers, C.* 1999. Using L1 in the L2 classroom. *English Teaching Forum* 37 (2):6-9 p.

АНОТАЦІЯ

Бистрова Б. Переваги застосування прямого методу викладання іноземних мов у процесі її вивчення

В статті висвітлюється питання створення умов для вивчення іноземних мов аналогічних тим, які існують при засвоєнні рідної та досліджується значення впливу рідної мови на процес вивчення іноземної мови. Стаття містить інформацію про спроби знайти найбільш ефективні та раціональні методи навчання іноземним мовам.

SUMMARY

Bystrova B. The advantages of applying of direct method of foreign language teaching in the process of studying foreign language

The article deals with the using L1 the L2 classroom and describes the significance of the L1's obvious influence on the L2 being learned in the foreign language teaching process. You can read about some interesting aspects of the the using L1 the L2 classroom in the article.